

Inleiding

Toen na jarenlange voorbereidingen in 1968 een nieuwe editie verscheen van de *International Encyclopedia of the Social Sciences*, was deze eigenlijk nèt verouderd. In plaats van een actueel en rijk geschakeerd overzicht te bieden, vormden de zeventien delen veeleer een monument voor een voorbije periode. Het functionalisme à la Parsons, dat in vele bijdragen herkenbaar is, werd het mikpunt van kritiek. In de sociale wetenschappen brak rond 1968 een nieuw tijdvak aan, jaren van crisis en vernieuwing, pluriformiteit en fragmentatie, interdisciplinaire initiatieven en nieuwe synthesen.

Na ruim drie decennia wordt momenteel alom de balans opgemaakt van deze onstuimige periode. Wat is er bereikt, wat is mislukt en illusoir gebleken, en hoe nu verder? Het Amerikaanse tijdschrift *Contemporary Sociology*, dat in 1972 was opgericht om overzicht te bieden over de verwarrende verscheidenheid, publiceerde bij het 25-jarige jubileum een lijst van wat de redacteurs beschouwden als de meest invloedrijke boeken over die periode. Enigszins aangevuld voor publicatie in boekvorm kwam de lijst op een totaal van zeventien titels. Alle werden opnieuw gelezen en becommentarieerd, begeleid door analyses van hun invloed en betekenis en van de problemen rond selectie en canoïvorming (Clawson 1998).

Van de zeventien titels werden er vijftien geschreven door Amerikanen of Canadezen, slechts twee zijn van Europese auteurs (Bourdieu, Foucault). Vrouwen zijn met vijf titels nog iets beter vertegenwoordigd. Thematisch werden de boeken in vier gebieden ingedeeld. Ze gingen over staat en staatsvorming (Skocpol, Tilly, Foucault, Charles Murray), economische processen (Gary Becker, Hochschild, Featherman & Hauser, Braverman, Kanter, Wallerstein), ras en gender (Wilson, Edward Said, Chodorow, het Boston's vrouwencollectief), technische of theoretische vernieuwingen (de auteurs van het SPSS handboek, Geertz, Bourdieu).

De selectie laat zien dat de sociologie sinds 1968 een open vakgebied is. Op de erelijst staat een neo-klassieke econoom als Gary Becker naast de literatuurwetenschapper Edward Said en de psychoanalytisch georiënteerde Nancy Chodorov. Die openheid geldt ook ten opzichte van maatschappelijke ontwik-

kelingen. Publicaties als die van het Bostonse vrouwencollectief, *Our Bodies, Ourselves* (1973) en Harry Braverman's *Labor and Monopoly Capital* (1974) waren nauw verbonden met maatschappijkritische bewegingen uit de jaren zeventig.

Meer dan in de naoorlogse periode is de sociologie sinds 1968 een pluriform vakgebied, theoretisch, methodisch en ook in empirisch opzicht. Onder de door *Contemporary Sociology* gekozen boeken zijn verschillende theoretische richtingen vertegenwoordigd, uiteenlopende methodische opvattingen en een verscheidenheid aan empirische thema's. Vele uitverkoren boeken maken deel uit van nieuw opgekomen richtingen als de historiserende sociologie (Foucault, Skocpol, Tilly), de wereldsysteemtheorie (Wallerstein) of de sociologie van gender (Chodorov, Hochschild, Kanter).

Een vergelijkbare vraag als aan de redacteuren van *Contemporary Sociology*, maar dan voor een ruimere tijdsperiode, de hele twintigste eeuw, werd in 1998 voorgelegd aan de leden van de International Sociological Association voor het project 'Books of the Century'. Welke waren de meest invloedrijke boeken voor sociologen? In de top-tien zijn Europeanen beter vertegenwoordigd, maar vrouwelijke auteurs ontbreken. Kanter is de eerst genoemde vrouw, op de vijfenveertigste plaats met zeven stemmen. Max Weber staat met twee titels op de lijst; geen van de andere klassieke auteurs (Durkheim, Pareto, Simmel) haalde de top-tien. Talcott Parsons en Robert Merton deden dat wel, hun grote tegenstrever C. Wright Mills ook, net als Irving Goffman, en het duo Peter Berger en Thomas Luckmann. De overige drie zijn Europeanen: Norbert Elias, Pierre Bourdieu en Jürgen Habermas.

In eigen land stelden de redacteuren van de *Sociologische Gids* zichzelf in 2000 de vraag welke boeken de drie belangrijkste inspiratiebronnen voor hun sociologiebeoefening waren. Het resultaat overlapt deels met de uitkomsten van de ISA-enquête (ook hier scoort Weber met vier vermeldingen het hoogst, gevolgd door Berger en Luckman en Goffman met elk twee), maar is heterogener en meer nationaal georiënteerd. Zo wordt *Moderne sociologie* van Van Doorn en Lammers tweemaal genoemd, en krijgen landgenoten als Köbben, Bovenkerk, Braam en Verrips een vermelding. Ook hier ontbreken vrouwelijke auteurs bij de favorieten.

De hang naar een ordenende terugblik levert ook overzichten en naslagwerken op. De UNESCO publiceerde een *World Social Science Report* (1999), dat een overzicht geeft van de sociale wetenschappen in verschillende delen van de wereld in de twintigste eeuw (Kazancigil & Makinson 1999). En inmiddels wordt de laatste hand gelegd aan de derde editie van de *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences*, die 26 delen zal omvatten en volgens de aankondigingen in het najaar van 2001 beschikbaar zal zijn (Smelser & Baltes, eds).

Al deze inspanningen dragen bij aan een afbakening en een duiding van wat zich in de afgelopen periode heeft voorgedaan. Zo ontstaat een verzameling auteurs, benaderingen en onderzoekstradities die vermeldenswaard worden geacht. Een kleine groep wordt als de kern van het vak beschouwd; hun werk is verplichte literatuur en vormt de canon. Daaromheen ligt een ruimere kring van schrijvers en onderzoekers die vooral opduiken in de naslag- en overzichtswerken of die hun reputatie danken aan meer specialistische bijdragen.

De canon helpt behouden wat van waarde is. Hij is een richtsnoer voor wat wordt onderwezen, wat wordt gebruikt in onderzoek, wat zal worden herdrukt en becommentarieerd. Dat proces is onafwendbaar en omstreden. Onafwendbaar omdat aan een selectie niet kan worden ontkomen, omstreden omdat bij de keuze van de uitverkorenen uiteenlopende belangen en behoeften in het geding zijn. Ook canonisering ontkomt niet aan concurrentie en op gezette tijden geeft dat aanleiding tot debat en conflict (vgl. Connell 1997, Collins 1997, Stuurman 2000).

Canonisering is ook omstreden omdat in de hardvochtige selectie onherroepelijk veel waardevols verloren gaat. Sommige auteurs vallen buiten de bestaande indelingen en raken daardoor in vergetelheid. Andere auteurs worden niet gecanoniseerd omdat hun werk niet is vertaald of anderszins onbekend is gebleven in de internationale centra die de toon aangeven. Hun reputatie blijft beperkt tot het eigen taalgebied. Weer anderen schreven wellicht ooit een meesterwerk, maar hebben geen oeuvre op hun naam gebracht en leggen het af tegen meer productieve vakgenoten. Hoe het ook loopt, zeker is dat maar een enkeling in de collectieve herinnering zal blijven voortleven.

Dit nummer van het *Amsterdams Sociologisch Tijdschrift* is een voetnoot bij de canon. Om te verkennen wat buiten de gebaande paden aan wetenswaardigs is geschreven, vroegen wij een ruime kring van sociale wetenschappers om besprekingen van voorbeeldige boeken die vergeten zijn of die sowieso nooit veel aanzien hebben verworven. De enige beperking was de publicatiedatum: na 1960. Dat tijdstip werd ingegeven door de gedachte dat de canon die tot die tijd bestond sindsdien behoorlijk gewijzigd is en dat het boeiend zou zijn te weten welke boeken buiten de boot vielen. De antwoorden op onze vraag liggen voor u: vierendertig vergeten boeken voor u tot leven gewekt door even zovele auteurs.

In afwijking van de canon, zoals die bijvoorbeeld werd geconstrueerd door *Contemporary Sociology*, is bijna de helft van de besproken schrijvers Europeaan; één Mexicaan en 18 Amerikanen completeren het geheel. En van die Europeanen zijn er maar twee Brits. Ongekende meesterwerken worden dikwijls geschreven in het Duits of Frans (of in het Nederlands). Even opvallend is de disciplinaire herkomst van de auteurs; slechts zeven kunnen zich met

recht socioloog noemen. Ongekende meesterwerken moet men kennelijk vooral zoeken in andere, vaak aanpalende, disciplines als de politicologie, de antropologie, de geschiedenis en de taalwetenschappen. Of zou die voorkeur voor niet-sociologen samenhangen met de aard van de kring rond het AST?

Opmerkelijk is de aandacht voor Max Weber. Vanzelfsprekend zijn geen geschriften van Weber uitgeroepen tot ongekend meesterwerk, maar twee boeken over zijn werk zijn wel opgenomen. De andere auteur die dubbel aandacht krijgt is Jules Henry, wiens oeuvre zelfs twee ongekende meesterwerken blijkt te bevatten.

De vierendertig medewerkers aan dit nummer zijn voor het merendeel man. Vier vrouwen schreven een bijdrage, en vier vrouwen werden bestempeld als auteur van een meesterwerk. Wat dat betreft is er een duidelijk verschil met de recente canon van *Contemporary Sociology*. De feminisering van de canon, met Skocpol, Hochschild, Kanter, Chodorow heeft geen tegenhanger in het overzicht van ten onrechte vergeten boeken. Daar geven mannen de toon aan.

Thematische accenten zijn niet te onderkennen, behalve de gebruikelijke AST-voorkeur voor goed geschreven, historiserende beschouwingen, etnografische gegevens en mythenjagers. Wat dit themanummer daarom vooral te bieden heeft is een lijstje van boeken die leuk of prikkelend zijn om te lezen; geen verplichte kost maar vulling van vrije tijd voor iedereen met belangstelling voor sociale wetenschap. Als iedere lezer dit jaar één van de vierendertig boeken mee op vakantie neemt, dan zal volgend jaar een aantal meesterwerken minder ongekend zijn.

Literatuur

- Clawson, Dan (ed) (1998), *Required Reading: Sociology's Most Influential Books*, Amhurst: University of Massachusetts Press.
- Connell, R.W. (1997), "Why is Classical Theory Classical", *American Journal of Sociology*, 102 (6), pp. 1511-57.
- Collins, Randall (1997), 'A Sociological Guilt Trip: Comment on Connell', *American Journal of Sociology*, 102 (6), pp. 1558-1564.
- Kazancigil, Dan & Makinson, David (eds) (1999), *World Social Science Report: 1999*, Paris: UNESCO Publishing.
- Smelser, Neil J. en Baltes, Paul B. (eds) (te verschijnen), *International Encyclopedia of the Social and the Behavioral Sciences*.
- "Sociologen van de eeuw", *Sociologische Gids*, 57 (1) 2000.
- Stuurman, Siep (2000), 'The Canon of the History of Political Thought: Its Critique and a Proposed Alternative', *History and Theory*, 39 (2), pp. 147-166.